

MURÁŇ – to je pr zásah do srdca

Roman GREBÁČ | redaktor

*„Hrdzavá dolina
v Muráni, aký to
malebný kút! Lesmi
je venčená, bralami
zdobená, srdce ti
zviaže do pút...“
Bystrík Muránsky*

Ak možno vôbec ospievať krásu prírody a krajiny, tak to musí byť krása výnimočná - vnímaná jemnosťou ducha, akú tak ľahko nenájdete. Ak sa tieto veličiny nájdú - vzniká vzácne dielo. V Muráni obklopenom nádhernou prírodou k tomu došlo aj zásluhou kňaza Antona Macáka alias Bystríka Muránskeho.

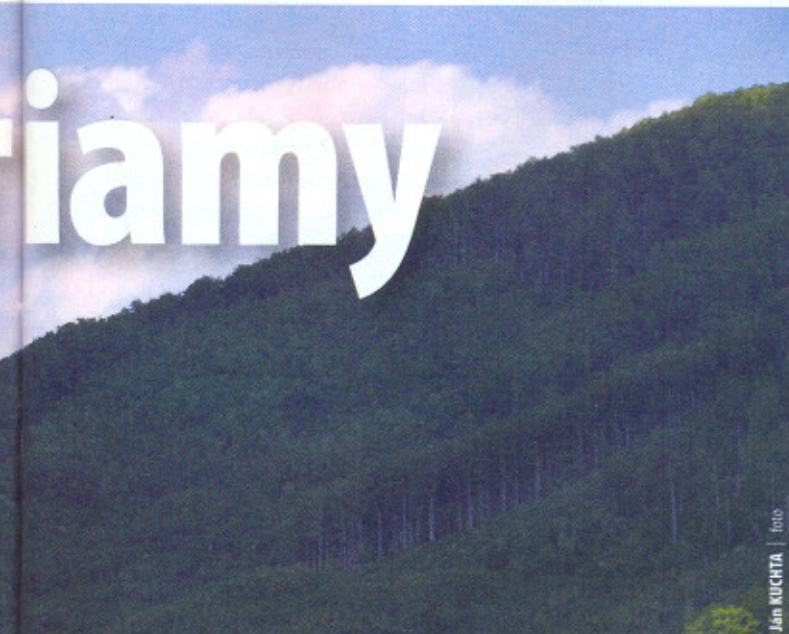
Po prečítaní jeho básní či vypočutí piesní sa vám lepšie otvoria zmysly, aby ste dokázali tú krásu okolo seba vnímať. Krásu, ktorá je inšpiráciou pre hľadania, nachádzania, stretnutia. Je to krajina, v ktorej cítite silu okamihu i vznešenosť histórie.

Opevnený hrad na vysokom brali

V dávnej minulosti platilo, že kto vládne Muráňu, vládne Gemeru, Rimavskej doline, kontroluje cestu

od Budína na Liptov, do zvolenskej stolice, Spiš. Aj preto mal dať významný šľachtický rod Bebekovcov v 13. storočí vybudovať strážny hrad na jednom z hrotov Muránskej planiny. Ten dostal neskôr meno Cigánka. Kým toto je doložené povestou, dátum vzniku obce je menej jasný. Prvá písomná zmienka je až z polovice 15. storočia, z čias opevňovania hradu bratríckymi vojskami Jána Jiskru, ale je viac ako isté, že hrad vznikol

Plániny

Jan KUČHTA | foto

Roman ČERBÁČ | foto

Lykovec muránsky – endemit Muránskej planiny

Archív obce | foto

kol o dve storočia skôr. Či už ako ochrana pred nájazdmi Tatárov, alebo krátko po nich. Potvrzuje to viacero skutočností. Napríklad aj to, že jaskyňa na južnej strane Kostelca – vrchu z pravej strany Hrdzavej doliny – bola v predkresťanskej dobe svätyniou – kostolom pohanského božstva. V čase tatárskych útokov tu miestni obyvatelia nachádzali skrýšiu. Dokazuje to aj tkáčsky stav objavený v nej pred dvesto rokmi. A pôvod názvu

hradného vrchu vypínajúceho sa nad Muráňom – Cigánka? Hradný kapitán sa zamiloval do prostej krásnej Cigánky a napriek varovaniám si ju zobral. Tá ho sklamala, podviedla, a tak ju v návale hnevu zhodil z hradného brala a jej milenca prebodol v súboji.

Raj pre tichú – zelenú turistiku

Po stopách tejto či ďalších povestí, napriek tomu, že od ich vzniku

uplynulo už pekných pár storočí, sa môžete vydať i dnes. Najlepšie s knihou *Bystríka Muránskeho Žmeň rozprávok spod Muráňa*, ktorú obec vydala aj s *Kyticou piesní* v roku 2007, pri stom výročí narodenia a tridsiatom piatom úmrtia autora. Potom sa pustíte po náučnom chodníku z Muráňa na Veľkú lúku a hrad alebo, ak ste za náročnejšie putovanie, z Filakovského hradu po ceste Márie Séciovej, po ktorej gróf František Ves-

selényi, palatín Uhorska, putoval za Muránskou Venušou – Máriou Sécsi. Tá sa neskôr stala jeho manželkou. Ruiny hradu, z ktorého sú nádherné výhľady na všetky svetové strany, stále priťahujú pozornosť milovníkov histórie i turistiky.

Hádajte, z ktorej krajiny ich sem prichádza najviac. Zo Slovenska? To ste málo zdatní v znalostiach nášho národa. Pravdu majú tí, čo tipovali Česko. Dodnes pri prechode Muránskou planinou, jej nádhernými zákutiami, počujete z úst vyznávačov masami neokupovanej prírody a krajiny najčastejšie češtinu. Na komfort nenáročných, zato fyzicky zdatných turistov, ktorí sa sem pravidelne vracajú. Aj pre tento nemalý záujem skupina nadšencov, podporená obecným úradom i správou národného parku Muránska planina, opravila vstupnú bránu hradu. Každoročne tu organizujú hradné hry, aby rozvíjali vzťah miestnych obyvateľov ku kultúrnym hodnotám územia, organizujú horský duatlon... Nemajú to ľahké. Chata pod zámkom je po zmene majiteľa viac zavretá, ako otvorená, koburgovský pamätník by už tiež potreboval ošetrovanie, a tak potešenie návštevníkom poskytuje okrem radosti z pobytu v málo dotknutej prírode najmä pohľad na stádo nádherných koní chráneného chovu norika muránskeho na Veľkej lúke. Rozpaky návštevníkov vyvoláva dole v dedinke, ktorá je vstupnou bránou do národného

Impozantný vstup do Hrdzavej doliny láka turistov

parku Muránska planina aj nové Turistické a informačné centrum jeho správy. Tiež je viac zatvorené, ako otvorené. Takmer tri desiatky miliónov (vtedy ešte korún) na jeho realizáciu sa našli (aj keď viac v zahraničí), pár tisíc eur na jeho prevádzku akosi nie. Paradoxu súčasného „úsilia“ Slovenska o rozvíjanie cestovného ruchu. Odpustite ten malý nelichotivci exkurz. Sympatický Muráň si kritiku nezaslúži, len ľudia, ktorí sa k nemu správajú neúctivo, macošsky.

Ponuka krás nepreberná

V centre dedinky s 1 300 obyvateľmi nemôžete obísť krásny novogotický kostol, ktorý je skutočnou dominantou. Svojou vysokou štíhlou vežou akoby konkuroval skalným ihlám v Hrdzavej doline, vraj najkrajšej doline (ak vôbec možno o nejakom prírodnom kúte povedať, že je najkrajší) muránskych hôr. Neobíde ju určite žiadny turista smerujúci na Nižnú Klakovú, Kľak, na transmúrsku (Rudnú) magistrálu... Poteší aj pohľad na historickú budovu radnice, na uličky so starými domcami budovanými možno liptovskými vandrujúcimi murármi, na riekku Muráň,

Muránske rodeo priťahuje tisícky nadšencov

Mária Sklenáriková ponúka vynikajúce muránske buchty

v ktorej nie je výnimočné uvidieť čierneho bociana, vzácné mihule, či v noci vydrú riečnu. Alebo miestnych obyvateľov pri tradičnom veľkom praní... Raritou je ubytovací hostinec; jeden z mála, ktoré sa zachovali na Slovensku. Môžete sa tu slušne najesť, alebo si len tak pomaškrtiť na vynikajúcich muránskych buchtách. Z histórie obce ešte prezradme, že v 19. storočí tu bola továreň na kameninu, papiereň, liehovar, píla, lesný závod... Píla je tu aj dnes, veď drevo je okrem krásnej prírody najväčším bohatstvom tohto kraja. Hrnčiarsku výrobu reprezentuje už len Martina Balčáriková, zameraná na úžitkovú keramiku. K najväčším novodobým atrakciám Muráňa patria predovšetkým kone. Nielen noriky na Veľkej lúke. Každoročne tu upripravujú muránske rodeo, ktoré priťahuje tisícky nadšencov z celého Slovenska i zahraničia. Príležitosť presvedčiť sa o tom budete mať už 7. a 8. augusta na už 17. ročníku. Pre tých, ktorí si zážitok z práce kovbojov na koňoch pri zaháňaní dobytku chcú rozšíriť o niečo poetickejšie - malá rada: Pokúste sa vystihnúť príležitosť, pri ktorej vystupuje spevácka skupina *Levenda*, (miestne pomenovanie pre endemickú rastlinku lykovec muránsky - *Daphne arbuscula*). Alebo sa aspoň stretnúť s jej vedúcou Evou Struhárovou, či jej mamkou - takmer 95-ročným speváckym „matuzalemom“ Annou Sklenárikovou (i keď tá je momentálne pripútaná na lôžko). Dozviete sa, že v repertoári má piesne o Hrdzavej doline, Muráni, o lykovci, u tunajších furmanoch a vôbec o krásnej prírode. Ako básne ich počas svojho života zložil rímskokatolícky kňaz, veršovník, zberateľ folklóru i povestí a tiež botanik Anton Macák (Bystrík Muránsky) a venoval ich uvité v kytici tunajšej škole. Štyridsať básní zhudobnil jeho priateľ, salezián, výborný zborník Ján Čambál z Kladna. Po vypočutí čo len jednej z nich si uvedomíte, že je málo miest, ktoré dali priestor takému súzvuku krásy slova a hudby s krásou prírody a krajiny ako práve Muráň. **f**